

## Iegādājoties uzņēmumus, jāņem vērā virkne dažādu būtisku faktoru

### Toms Šulmanis

Zvērinātu advokātu biroja *Raidla Lejiņš & Norcous* zvērināts advokāts

Šodienas grūtajos ekonomiskajos apstākļos aizvien biežāk uzņēmumiem paveras iespējas pārpirkt konkurentu aktīvus, pārņemt darbiniekus un aizņemt konkurenta vietu tirgū. Tās ir komerciāli vilinošas iespējas, bet nereti šādi darījumi var kvalificēties arī kā uzņēmuma pāreja, nevis pārpirkšana. Tas, izvērtējot darījuma izdevīgumu un plānojot tā norisi, prasa ņemt vērā virkni papildu faktoru, kas ļautu ietaupīt līdzekļus vai pretēji - radītu liekus sarežģījumus.

### Uzņēmuma pāreja – kā tā atšķiras no uzņēmuma pārdošanas?

Visiem labi pazīstams veids, kā pirkt biznesu, ir sabiedrības kapitāla daļu vai akciju iegāde. Tomēr ir situācijas, kad šāds risinājums nav piemērots. Piemēram, uzņēmums vēlas iegādāties tikai daļu no konkurenta biznesa vai baidās pārņemt kādas slēptas problēmas. Tāpat iespējams pārdot ne tikai visu uzņēmumu, bet arī tā patstāvīgu daļu. Piemēram, uzņēmums nodarbojas ar dažādu pakalpojumu sniegšanu, bet pārdod tikai to biznesa daļu, kas attiecas uz viena veida pakalpojumiem.

Gadījumos, kad darījums tiek strukturēts kā aktīvu iegāde, pārņemot arī līgumus, darbiniekus utt., var būt piemērojami Komerclikuma noteikumi par uzņēmuma pāreju, kas nosaka, ka uzņēmums ir organizatoriski saimnieciska vienība, kurā ietilpst komersantam piederošas ķermeniskas un bezķermeniskas lietas, kā arī citi saimnieciski labumi, piemēram, klientu līgumi vai know-how.

### Pārejas gadījumā jāreķinās ar iespējamo saistību pārņemšanu

Likuma noteikumu par uzņēmuma pāreju mērķis ir novērst tās situācijas, kurās komercsabiedrība tiek iztīrīta no aktīviem, neatstājot tās kreditoriem cerības saņemt tiem pienākošos samaksu. Tādēļ Komerclikums nosaka, ka uzņēmuma vai tā patstāvīgas daļas pārejas gadījumā uzņēmuma ieguvējs atbild par visām uzņēmuma vai tā patstāvīgās daļas saistībām. Tomēr attiecībā uz tām saistībām, kas ir radušās pirms uzņēmuma vai tā patstāvīgas daļas pārejas un kuru termiņš iestājas piecu gadu laikā pēc tās, solidāri atbild gan uzņēmuma pārdevējs, gan ieguvējs.

Tas nozīmē, ka kreditors varēs savu prasību celt pēc izvēles – vai nu pret pārdevēju, vai ieguvēju, kuriem pašiem pēc tam jānorēķinās savā starpā. Likums nosaka, ka pušu vienošanās, kas pretēja iepriekš minētajam, nebūs spēkā attiecībā pret trešajām personām. Piemēram, neskatoties uz to, ka līgumā būs noteikts, ka par visām saistībām, kas radušās pirms uzņēmuma pārejas, ir atbildīgs pārdevējs, kreditors vienalga būs tiesīgs vērsties ar prasību pret uzņēmuma ieguvēju. Tas nozīmē, ka uzņēmuma vai tā patstāvīgas daļas ieguvējam jādomā par to, vai viņš nevar nokļūt situācijā, kurā ir jāsamaksā pārdevēja parādi un pēc tam jāmēģina tos atgūt. Tādēļ, jau darījumu noslēdzot, ir jādomā par šādu iespējamību un mehānismiem, kā novērst risku.

### Darbinieku pāreja

Uzņēmuma pārejas gadījumā ir paredzēti īpaši noteikumi attiecībā uz darbiniekiem. Darba likumā ir noteikts, ka uzņēmuma nodevēja tiesības un pienākumi, kas izriet no uzņēmuma pārejas brīdī spēkā esošajām darba tiesiskajām attiecībām, pāriet uz uzņēmuma ieguvēju. Tas nozīmē, ka kopā ar pamatlīdzekļiem un klientu līgumiem pircējs var iegūt arī pienākumu nodarbināt pārdevēja darbiniekus uz spēkā esošajiem noteikumiem. Uzņēmuma pārejas gadījumā nav iespējams nekavējoties aizstāt

pārdevēja, iespējams, neefektīvos un dārgos darbiniekus ar jaunu – pircēja darbinieku komandu, jo darbinieku pāreja ieguvējam uz likuma pamata notiek automātiski.

Minētie Darba likuma noteikumi par uzņēmuma pāreju ir piemērojami ne tikai biznesa vai tā daļas pārdošanas gadījumos. Daudzi uzņēmēji nezina, ka darbinieki var būt jāpārņem arī ārpakalpojumu līguma slēgšanas gadījumā. Piemēram, rūpnīcā līdz šim ēdināšanas pakalpojumi tika nodrošināti ar paša darba devēja spēkiem, bet ir pieņemts lēmums nodot šo pakalpojumu sniegšanu specializētai kompānijai. Piemērojot noteikumus par uzņēmuma pāreju, var gadīties, ka pie noteiktiem apstākļiem attiecīgi darbinieki būs tiesīgi pāriet strādāt pie ārpakalpojumu sniedzēja.

### **Ieguvumi no uzņēmuma pārejas - nodokļi**

Neskatoties uz to, ka uzņēmuma pārejas situācija ietver sevī potenciālus riskus, strukturēt darījumu kā uzņēmuma pāreju var būt izdevīgi ne vien saimniecisku vai organizatorisku apsvērumu dēļ, bet arī nodokļu seku dēļ. No PVN regulējošām tiesību normām izriet, ka uzņēmuma pāreja (mantas kopības vai tās daļas pāreja, kas izpaužas kā aktīvu un saistību nodošana) nav uzskatāma par apliekamu darījumu, ja uzņēmuma ieguvējs kļūst par tiesību un saistību pārņēmēju Komerclikuma izpratnē un tiek turpināta saimnieciskā darbība, kas nav saistīta ar uzņēmuma izpārdošanu vai komercsabiedrības likvidēšanu.

Turklāt uzņēmuma pārejas gadījumā darījumu ir iespējams strukturēt tā, lai nezustu priekšnodokļa korekcijas tiesības, kas var būt svarīga, ja, piemēram, uzņēmumā ietilpst nesen rekonstruēts nekustamais īpašums.

Arī likums „Par uzņēmumu ienākuma nodokli” satur tiesību normas (piemēram, par nodoto aktīvu un pasīvu pārvērtēšanas sekām un iepriekšējo taksācijas periodu zaudējumu segšanu), kas, strukturējot darījumu kā uzņēmuma pāreju, ne tikai nerada negatīvas nodokļu sekas, bet var pat dot zināmas priekšrocības.